HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

למאי נפקא מינה למקח וממכר: א)ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת [א]אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין על גבי [א] ב)כירה ולא אסרו אלא לעשות מהן פתילה לנר בלבד: ולא בשמן קיק וכו': מאי שמן קיק אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו רב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקאזא ריש לקיש אמר קיקיון דיונה אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה ג)ולצלוליבא דמי ומדפשקי רבי ועל פום חנותא מדלן יתיה ומפרצידוהי עבדי משחא ובענפוהי נייחן כל ד)בריחי דמערבא אמר רבה פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעייניהו או לא א"ל [ג]אין מדליקין מאי טעמא ה)לפי ו)שאין מדליקין איתיביה ז)כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו (אמר) ח)רשב"ג של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז ומדליקין קתני מיהת מדליקין א"ל אדמותבת לי מדרשב"ג סייעינהו מדתנא קמא הא לא קשיא ט)מעשה רב מ"מ קשיא מאי לאו להדליק לא להקפות אי להקפות מ"ט דת"ק כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו י)בד"א להדליק אבל להקפות מותר שרבן שמעון בן גמליאל אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז איני והאמר רב ברונא כ)אמר רב [ה]חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק הני מימשכי בעינייהו והני לא מימשכי בעינייהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו וליגזור נמי חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן משום מהותך וקרבי דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שמן ל)היא גופה גזירה א) ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה: תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן במקדש משום שנא' 1להעלות נר תמיד הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר תנן מ)מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה שאני ת"ש דתני רבה בר מתנה בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש מאי לאו דכלאים לא דבוץ: אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין

למקח וממכר. למאן דמתני למזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדובשא: **אבל עושין מהן מדורה.** היסק גדול שאחד מבעיר חבירו: **לנר.** קרויז"ל: **בשמן קיק.** שמן של עוף אחד נותנין בנר ודולק: **משחא דקאזא.** שמן שעושין מגרעיני למר גפן שקורין קוטו"ן: **קיקיון.** כעין אותה של יונה: **לדידי חזי לי.** מין קיקיון דיונה: **ומדפשקי רבי.** בבצעי המים הוא גדל: **ועל פום חנוותא מדלן יתיה.** על פום החנויות מדלין אותו לצל ולריח טוב: **מפרצידוהי.** מגרעיניו: **נייחין.** שוכבין: **בריחי.** חולין: **מסכסכת.** כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אנמילי"ד בלע"ז שאין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ. לישנא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו י) ברואיש"ט בלע"ז: **שאין נמשכין.** ואתי להטות: **שמן כל שהוא.** שמן הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעינייהו וגזרינן הא אטו הא: **כרך דבר.** לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו כגון פסול פתילות דמתני': **קתני מיהא.** בדר"ש מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובת שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: **מאי לאו להדליק.** היו כורכים שתדליק הפתילה עם האגוז: **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להציפה שלא תטבע בשמן. ויצף הברזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **חלב מהותך.** פונד"ר בלע"ז: **הני מימשכי בעינייהו.** אחר הפתילה ובלא תערובת שמן נמי חזו אלא דגזור רבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעינייהו גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור ע"י תערובת אטו בעינייהו: **והוא אמר לה.** מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: **ולא שתהא עולה כו'.** ולא שתהא צריכה תיקון והטייה: **מבלאי מכנסי הכהנים.** ממכנסי הכהנים הבלואים: **היו מפקיעין.** קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיא בעזרת נשים: **ומהמיניהם.** של כלאים הם דכתיב ס) ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן וקי"ל תכלת עמרא הוא ע) ותני' לעיל פ) לענין שבת הוסיפו עליהן של צמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש: **שמחת בית השואבה שאני.** דלא כתיב להעלות בה ולאו דאורייתא היא: **מאי לאו דכלאים.** כגון אבנט: **כבתה.** נר חנוכה: **זקוק לה.** לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: **ומותר להשתמש לאורה.** הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש: אין

למאי נ"מ למקח וממכר. [א]פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעוה והעטרן כדאמרינן שעוה קירותא לכך קאמר למאי נ"מ למקח וממכר שאם נדר לתת לחבירו שעוה יתן לו פסולתא דדובשא ואין יכול לכופו לתקן לו וכן עיטרן[ב] אבל לעיל דקאמר מאי לכש שוכא דארזא לא קאמר למאי נ"מ לפי שלא היו מכירין בשם לכש ומפרש שהוא שוכא דארזא:

מפני שאין נמשכין כו'. [ג]שמעתי ממהר"א זצ"ל שמע באם שיש רק נר א' כשר בבית ע"י זה יזכור ולא יטה שאר נרות שבחדר ושבמרתף ור"ש מקוצי אומר דבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החבית מותר להשתמש לאור כל נר [תוספות ישנים]:

חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו נותן לתוכן שמן כו'. א)קרבי דגים לאו היינו שמן דגים דשמן דגים שרי ליה מתני' בעיניה (לקמן דף כד:)[ד]: **שמחת** בית השואבה שאני. תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן[ז] ב)דמה צורך יש להן להתנות בשביל[ח] זה ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושאבתם מים בששון (ישעיה יב) צורך קרבן חשוב ליה[ט] והא דאמר (סוכה פ"ה דף נג.) בוררת אשה חטין לאור בית השואבה[י] לא שהיתה בוררת אלא שהיתה יכולה לברור ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וקשה לר"י מאי פריך ג)ממכנסי הכהנים הלא היה בהן פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר (שמות כח) וטוב לפתילה דהוי ככרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעיניה אבל במקדש לא שייכא הך גזירה ונראה לר"י דכיון[יא] שאין מן הפשתן אלא רביע[יב] בטל בשאר מינים והוי כאילו אין בו פשתן כלל: **ומותר** להשתמש לאורה. וא"ת מנא ליה לרבא[יג] דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה דילמא[יד] הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר כבתה זקוק לה[טו] ואין

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנה סעיף א:

ו ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסד סעיף א ג:

ז ג מיי' שם הלכה ט טור שו"ע שם סעיף ד:

ח ד מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

ט ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף ה:

י ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה טו:

יא ז ח מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ו:

◆

מוסף רש"י

מעשה רב. למילף מניה, דכיון דסמיך למעבד עובדא לקולא ש"מ הלכתא היא (לקמן קכו:). **גזירה לגזירה.** ראה לעיל יא ב. **מבלאי מכנסי כהנים ומהמיניהם.** ממכנסי בגדי השרד שהיו משל צמר ומאבנטיהם הישנים קורעין לעשות פתילות (סוכה נא.) לשמחת בית השואבה בחג (יומא כג.). **מפקיעין.** לשון קריעה (שם).

◆

תוס' ישנים

א) וא"ת אכתי הוי גזירה לגזירה מהותך אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך שמא יטה וי"ל דחדא גזירה היא ה דא"א שלא יטה ו וריב"ן פי' דהא דאמר לעיל [אין] נמשכין אחר הפתילה לא משום שמא יטה אלא שמא יכבה וליכא שלום בית:

ב) ועוד דלא מצינו לב ב"ד בזה דכיון דכבר קדשו בגדי כהונה לא נפקי לחולין בלא פדיון:

◆

רבינו חננאל

ת"ר כל אילו שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת משום פסול פתילות, אבל עושה בהם מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין ע"ג מנורה, לא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר בלבד. **בשמן קיק.** שמואל אמר (עץ) [עוף] ושמו קיק, ר"ל אמר קיקיון דיונה. **אמר רבה** פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהם, מפני שהאור מסכסכת בהן. שמנים שפסלו מפני שאין נמשכין אחר הפתילה. **בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת מהו לתת לתוכן שמן ולהדליק.** א"ל אסור לפי שאין מדליקין, כלומר כיון שאין מדליקין בפני עצמן, כשישלים השמן (שתתן בתוכו) [שנתן בתוכן], שוב אין מדליקין שכבר אמרנו אין נמשכין אחר הפתילה. ואותיב עלה ותרצה הכי, כרך דבר שמדליקין בו על גבי דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו, בד"א להדליק אבל להקפות, פירוש להעבות ראש הפתילה להרבות אורה מותר. שרשב"ג אומר של בית אבא היו כורכין כו', וקיי"ל (כרבא) [כרבה]. איני והא אמר רב ברונא אמר רב חלב מהותך, מלשון היתוך כדכתיב [יחזקאל כב] כהתוך כסף בתוך כור, וכתיב [איוב ג] ויתכו כמים. וקרבי דגים שנימוחו, נותן לתוכן שמן כל שהו ומדליק. ושנינן הני ממשכי בעינייהו אבל הני לא ממשכי בעינייהו. ואסיקנא לקמןא) דשני הני משמן דגים, לפיכך שמן דגים מזוקק הוא ודולק ונמשך אחר הפתילה ואין צריך תערובת. **תני רמי בר חמא פתילות** שאסרו חכמים להדליק בהן בשבת, גם במקדש אין מדליקין בהם שנאמר להעלות נר תמיד. והא דתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין, והאבנט יש בו צמר. הני לשמחת בית השואבה, אבל למנורה אין מדליקין אלא בשל בוץ וכבר פירשנוהו היטב בראיות בפרק החליל.

מסורת הש"ס

א) תוספתא פ"ב, ב) ס"א מנורה, ג) ערוך פי' אילן סרק, ד) [נ"ל כריחי עי' ערוך ערך כרח ובמתורגמן], ה) מ"ט א"ל לפי שאין כנ"ל. רש"ל [ועי' בערוך ערך לפי פי' שאין מדליקין כלומר קבלה היא כך שאין מדליקין], ו) נ"א שאינן נדלקין, ז) תוספתא פ"ב, ח) [נ"ל רשב"ג אומר] ט) [לקמן קכו: ב"ב פג. קל:] נדה סה:, י) [לקמן כד:], כ) [לעיל יח: ביצה ג. וש"נ], ל) לעיל כ., מ) יומא כג. סוכה נא., נ) [ב"ק י.], ס) [שמות לט], ע) [יבמות ד:], פ) [דף כ:], צ) [נ"ל מהמיני' דהיינו אבנט ועי' רש"א],

◆

תורה אור השלם

1 וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
שמות כז כ

◆

גליון הש"ס

גמ' אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין. כעין זה עירובין דף לו ע"א מו"ק דף כו ע"ב גיטין דף ס ע"א נדה דף ס ע"א וכן בלשון התורה ויקרא כ"ב אשר יהיה בו מום לא יקרב כי כל איש אשר בו מום לא יקרב ועי' ריטב"א קידושין דף ו ע"ב ד"ה ה"ג: **שם שמנים ופתילות כו' אין מדליקין בהם במקדש.** ק"ל למאי נקט שמנים הא במקדש אין מדליקין רק בשמן זית זך: תוס' ד"ה חלב מהותך כו' קרבי דגים לאו היינו. ע"ל דף כו ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' כירה. נ"ב מנורה גירסת רי"ף וס"פ וכן בתוספתא:

◆

לעזי רש"י

קרויז"ל [קרוישו"ל]. מנורה.

קוטו"ן. כותנה.

אנמילי"ד [אינמישלי"ר]. לסבך, לבלבל.

ברואיש"ט. כויה שטחית.

פונד"ר [פונדו"ד]. נמס, (על שומן).

◆

מוסף תוספות

א. תימה, מאי קא בעי למאי נפק"מ, הלא דרך התלמוד בכל מקום להזכיר ב' שמות, לפי שיש שמכיר בזה"ל ואינו מכיר בזה, וכן למעלה, לכש שוכא דארזא וכו' ולא קאמר מאי נפק"מ למקח וממכר. ונראה דהכא. תוס' הרא"ש. ב. יכול ליתן לו פסולת של זפת והוא יתקננו, ואינו יכול לכופו ליתן לו עטרן מתוקן. תוס' הרא"ש. דהאי נמי עטרן או שעוה מקרי, ואין הולכים בממון אחר הרוב. ריטב"א. ג. א"כ פעמים שנותנין נר דולק מער"ש תוך המרתף, שיראה למשוך יין בלילה וכו' אותו נר אסור להיות מחתיכת חלב על הפתילה, כ"א משמנים שהתירו חכמים להדליק לצורך אוכל, [אמנם]. ד. בלא נתינת שמן. תוס' הרא"ש. ונראה לר"ת דשמן דגים היינו שמן שבא מעינו של דג כדאמר בהמוכר את הספינה 'נגדו מגלגלתא דעינא תלת מאה גרבי מישחא', ובשמן דגים מודה רב ברונא דשרי בעיניה. תוס' לקמן כו. ד"ה איכא. ה. דכשאינו מהותך. תוס' לקמן כג: ד"ה גזרה. ו. לפי שאינו נמשך אחר הפתילה. תוס' לקמן כג: ד"ה גזרה. ז. כדאמרי' בפ"ב דשבועות גבי פרה אדומה דיכול לפדותה כשמצא אחרת נאה ממנה משום דלב ב"ד מתנה עליהם, דהתם הוא צורך לפדותה, אבל הכא. תוס' הרא"ש. ח. דבר מועט. תוס' הרא"ש. ט. ושארי. תוס' הרא"ש. אין לך גניזה כמוה. ריטב"א. י. [אלמא] לאו צורך קרבן הוא. תוס' הרא"ש. יא. דפשתן דבר מועט הוא. רשב"א. יב. ודבר מועט של פשתן כזה. רשב"א. יג. דהא דקאמר לרב הונא אין מדליקין בשבת משום. תוס' הרא"ש. יד. אסור להשתמש לאורה. ריטב"א. טו. ובחול אין מדליקין בהם מהאי טעמא משום דשמא לא יחזור וידליקנה לאחר שכבתה, וכ"ש בשבת. תוס' הרא"ש.

א) לפנינו ליתא בגמ' הני משמן דגים ואולי דכוון למ"ש לקמן דף כ"ו ע"א איכא בינייהו דרב ברונא ומפרש כפי' ר"ת שם בתוס' ודו"ק היטב. ועי' תוס' כאן ד"ה חלב.